VITA

Miért az infláció?

Gazdag László

„Az öreg tábornokok mindig a múlt háborúira készülnek föl”.
Napóleon

Kulcsszavak: pénzstabilitás, pénzellátás egyenletessége, makroszerkezet, válságperiódusok.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

M. Friedman szerint a válságokat a pénzellátás egyenletességének megsértése generálja, mert a monetárszférában előidézett fluktuáció a reálszférára átterjedve ott (válság)ciklusokat eredményez. Friedman kimutatja a Philips-görbe hamis voltát, „természetes ráta” hipotézisében cáfolva azt. A munkanélküliség és az infláció között nincs kapcsolat. A pénzellátás egyenletessége mellett a pénzstabilitás kap még primátust a monetaristáknál, minden más célt megelőzve, az inflációnak a gazdasági makroszerkezetre való káros hatása miatt.

A **gazdálkodás** 2008. 5. számában *Kovács Gábor* vitába száll korábbi cikkemmel. Köszönöm észrevételeit, nem kívánok vele vitatkozni, viszont a témát annyira fontosnak tartom, hogy vita nélkül ismertetem a monetarista iskola főbb elméleti alapvetéseit, amelyek az agrárágazat szakemberei számára is megszívlelendőek.

A magyar élelmiszer-fogyasztás a rendszerváltás utáni gazdasági válság miatt *értékben* (forintban mérve tehát) sokkal jobban visszaesett (kb. egyharmaddal), mint az egy főre jutó fehérje- stb. fogyasztás alapján számítható, és ez súlyosan érintette a hazai agrártermelést. (A termelés esése volt 35%.) E belső fogyasztói piac erőteljes szűkülésének éppen az infláció felpörgése volt az alapvető oka. 1989-96 között 25%-kal csökkent a reálbér, 31%-kal a reálnyugdíj.

A monetarista iskola a pénzellátás egyenletességéről. A magyar származású, Nobel-emlékdíjas (1976) közgazda, *Milton Friedman* (1912-2006) vizsgálta meg egy tanulmányában[1] a munkanélküliség és az infláció összefüggését, valamint a válságok és a *pénzmennyiség* összefüggését. Megállapította, hogy nem volt igaz a Philips-görbe[2] (Philips = egy l-lel írjuk, lásd: legújabb Magyar Nagylexikon!), nem mutatható ki összefüggés a munkanélküliség és az infláció rátája között. A híres „*természetes ráta*” hipotézis értelmében a munkanélküliségnek létezik egy természetes szintje, amelyet nem befolyásol az infláció. A Philips-görbe a tapasztalat szerint egy függőleges egyenes.

Friedman Anna Schwartz-cal közösen írt tanulmányában[3] bebizonyítja, hogy az összes válságot a vizsgált időszakban,

[1] *M. Friedman*: Infláció, munkanélküliség, monetarizmus. KJK, 1986
[2] *Alban W. Philips* (1914-1975) új-zélandi születésű brit közgazda. *P. Samuelson* tette közzé elméletét az infláció és a munkanélküliség vélt összefüggéséről, amelyet a nyugati közgazdaságtani irodalom ma már elvet.
[3] *M. Friedman – A. Schwartz*: Az Egyesült Államok monetáris története, 1867-1961. Lásd: 1. lábj.!

így az 1929-33-ast is a pénzellátás egyenletességének megsértése idézte elő. Az 1920-as években felelőtlen monetáris expanzió folyt a konjunktúra élénkítésére (mint ma a jelzáloghitel-piacon, hasonló „eredménnyel"!), majd a tőzsdekrach után bekövetkező ellentétes intézkedések, az erőteljes fiskális és monetáris szűkítés átlendítette a válság állapotába a gazdaságot. Tényleg túltermelés lett, de a jövedelemszűkítés miatt, és nem önmagától. Hasonló folyamatot láttunk e téren a *Bokros–Surányi* csomag esetében (1995), amikor egy már önmagától megoldódóban levő egyensúlyi zavar kezelésére hasonlóan erőteljes szűkítéssel reagál a magyar gazdaságpolitika, és ez generál a reálszférában súlyos válságot[4].

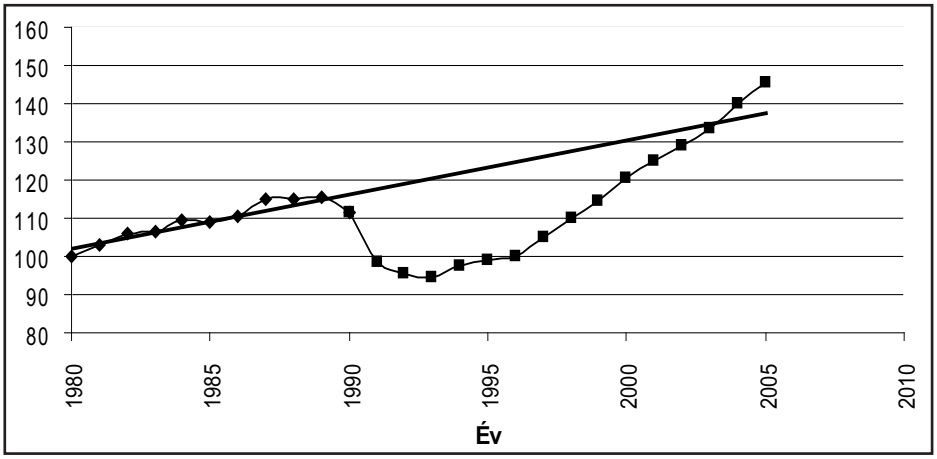
A pénzstabilitás a monetaristáknál. Friedman másik fontos fölismerése: a pénzstabilitás kell hogy legyen a kiindulópont, és csak az után jöhet bármilyen más gazdaságpolitikai cél. Ha magas infláció mellett valósul meg a gyorsabb növekedés, a munkanélküliség csökkenése, az egyensúly javulása stb., akkor ez hamarosan csalóka látszateredményként fog szertefoszlani, vagyis az eredmény nem lesz tartós. Ellenben ha pénzstabilitás mellett valósul meg mindez, akkor tartós lesz az eredmény.

Ez ma már tapasztalati tényként igazolt gondolat, akár tudomásul veszi valaki, akár nem, a nyugati közgazdasági és gazdaságpolitikai gondolkodásban a *pénzstabilitásnak* abszolút prioritása van minden más gazdaságpolitikai céllal szemben. Tehát a stabil árszínvonal nem egy célkitűzés a többi (növekedés, munkanélküliség, egyensúly stb.) mellett, hanem mindegyiket megelőző cél! A magyar gazdaságpolitika viszont erről nem vesz tudomást, mert véleményem szerint nem érti az alapvető makrogazdasági összefüggéseket.

Okun törvénye. Arthur Melvin Okun (1928-1980) amerikai közgazdász (Yale Egyetem): a munkanélküliség egy százalékos csökkentése 3%-kal növeli a GDP-t. (A termelékenység évi 2%-kal nő.) Pontosabb megfogalmazása: a GNP egy százalékos elmaradása a potenciális szinttől fél százalékkal növeli a munkanélküliséget. De ennek semmi köze az inflációhoz,

1. ábra

A magyar GDP alakulása 1980-2005
(az előző év %-ban)

[4] Lásd: *Nagy Pongrác*: A rendszerváltás gazdaságpolitikája. Akadémiai Kiadó, 2004 és: *Gazdag László*: A Bokros-csomag mítosza és a valóság. Laurus Kiadó, 2007!

láthattuk, hogy a Philips-görbe hipotézise a tapasztalat szerint hamis. Ezért az infláció egy százalékpontos csökkentése természetesen nem csökkenti a GDP-t, nemhogy ezermilliárd forinttal, de egy forinttal sem.

Hogy ez mennyire így van, emlékeztetnék cikkemben az infláció ábrájára: 1997-2004 között az infláció 18,8%-ról 4%-ra csökkent. Közben a GDP évente 4-5%-kal nőtt.

Honnan hát az a gondolat, hogy az infláció egy százalékos csökkenése Magyarországon ezermilliárd forinttal csökkenti a GDP-t?

(Az 1. ábrán is jól látható egyébként, hogy a *Bokros–Surányi* csomag *megtöri* a gazdasági növekedés dinamikáját. 1994-ben a GDP már 3,1%-kal, az export 16,6%-kal nőtt. 1995-96-ban lefékeződnek a kedvező folyamatok!)

Ellenben az infláció egy százalékpontos csökkentése lehetővé teszi a kamatláb egy százalékpontos csökkentését, ami az államháztartás egyenlegén azonnal 120 milliárd forintnyi *javulást* eredményez.

Csak emlékeztetőül: a *Bokros–Surányi* csomag azzal, hogy 10 százalékponttal feltornázta az inflációt, 160 milliárd (akkori!) forinttal *rontotta* az államháztartás egyenlegét. De mostani egyensúlyi zavaraink kiindulópontja is a 2003. június 10-i forintleértékelés által elindított inflációs spirál volt! A Jegybank hat százalékponttal növelte ijedtében az alapkamatot, ami 720 milliárd forinttal rontotta egy év alatt az államháztartás egyenlegét!

Summa summarum. Nem kívánom megismételni előző cikkem megállapításait. De leszögezem, hogy az elmúlt három évtized magyar gazdaságpolitikai kudarcsorozatának alapvető oka a monetarista elmélet kellő ismeretének hiánya (elméleti felkészületlenség!), a nyugati gazdaságpolitikai és közgazdasági gondolkodás eredményeinek figyelmen kívül hagyása, a régi, idejétmúlt tankönyvek rég megcáfolt dogmáinak követése.

Az „öreg" közgazdák és gazdaságpolitikusok is a múlt válságaira készülnek föl, idejétmúlt nézetekkel. Amíg az inflációt csupán az egyik problémaként kezeljük és nem a fő problémaként, addig nem fogunk egyről kettőre jutni. Amíg a pénzellátás egyenletességének kritériumát megsértjük, akár fiskális restrikcióval (mint most), akár monetáris expanzióval (mint 2005-2006-ban), addig szembe kell néznünk a válságciklusokkal. (Ismerni és érteni kellene a friedmani összefüggéseket!)

Az agrárszektor pedig az infláció legfőbb kárvallottja volt és lesz mindig is, ezért a valutaleértékelés legfőbb kárvallottja is egyben. Ez utóbbi „hasznát" mellesleg mindig a kereskedők („impexek") zsebelik be a tapasztalat szerint, és az agrártermelőkhöz ebből nem jut el semmi.